JULENS OPRINDELSE

Medens teknisk Virksomhed drives på samme Måde fra Dag til Dag, har *Agerbrugeren* en Række forskellige Arbejder, som hvert År må udføres i en bestemt Orden, hvis ikke — i hvert Fald i det gamle Norden — Nødstilstande skulde indtræffe. Når et sådant årligt tilbagevendende Arbejde var afsluttet, holdt man i de gamle Landsbysamfund i Danmark som i de øvrige nordiske Lande et *Gilde.*

Sådanne Arbejdsafslutningsgilder kunde der følgelig blive en hel Del af i Årets Løb. Gildernes Størrelse var afhængig af det afsluttede Arbejdes Varighed og Betydning.

I de nordiske Landsbyer havde Bondebefolkningen i gamle Dage *god Tid,* når den indavlede Sæd var *tærsket.* Tærskearbejdet var afsluttet sidst på Efteråret, i December; thi selv om det førhen altid blev et Stykke Tid hen på Efteråret, inden Høsten var forbi, kunde man dog nok i Almindelighed nå at blive færdig med at tærske den ubetydelige Kornmængde, som de enkelte Brug da var i Besiddelse af, inden den rigtig hårde Vinter tog sin Begyndelse. Det gjaldt i øvrigt også om at skynde sig nogenlunde med Tærskningen; thi lod man utærsket Korn ligge længe i Laden, blev det ødelagt af Mus og Rotter, og det kunde aldrig gå an i Lande, hvor man ved hver Vinters Slutning levede på Hungersnødens Rand. Derfor var det nødvendigt at få Kornet tærsket hurtigst muligt efter dets Indbjærgning.

Dette betydningsfulde Bondearbejdes Afslutning fandt så vidt muligt Sted samtidig med, at Kreaturerne blev sat på Stald. Når de kom hjem med Sne på Ryggen, kunde de — bortset fra Fårene — ikke bjærge Føden længer i det fri. De skulde nu i Hus. På Grund af det knappe Foder var, som man umiddelbart vil kunne forstå, et langt og mildt Efterår meget ønskeligt og af nogen Betydning for, hvor mange Husdyr af forskellig Slags, man på de enkelte Gårde kunde sulteføde de hårde Vintermåneder igennem. Under alle Omstændigheder kunde det ikke undgås, at en hel Del Husdyr måtte *slagtes,* da de ellers vilde omkomme af Hunger i de små kolde Stalde, hvor man skulde have så få Kreaturer til at overvintre som muligt. Den store Vinterslagtning forårsagede, at betydelige Mængder nyslagtet Kød skulde spises i Løbet af kort Tid, da det ikke kunde holde sig. Ganske vist var den kolde Årstid gunstig for Slagtekødet, så det kunde henligge adskillige Dage uden at tage Skade, men klogt var det at spise ivrigt af det umiddelbart efter Slagtningen. Et Fremskridt af væsentlig Betydning for Kødets Opbevaring var Brugen af *Salt.* Hvordan man i Oldtiden har klaret sig uden Salt, er vanskeligt at forestille sig; thi engang har man vel helt måttet undvære det. Men tidligt, og vist tidligere end vi tænker os, har man kunnet tiltuske sig noget sort, snavset Salt. Det blev indvundet ved Kysterne af Søtang og Tørvejord og var både dyrt og dårligt, men en Herlighed for hvem, der ikke kendte bedre. Saltets Anvendelse i Kødkonserveringens Tjeneste var ernæringsmæssigt et stort Fremskridt. Senere kom *Røgningen* til, også en stor Hjælp. Kød og Flæsk skal have ligget i Salt helst 14 Dage, inden det kan blive røget, så Kødrøgningen er yngre end Brugen af Saltbaljen.

Kendskabet til Saltets Brug og dets almindelige Udbredelse bevirkede,

at man nu inden Vinterens Indtræden kunde slagte temmelig mange Husdyr, da man nu formåede at opbevare Kødet, men der var dog altid forskelligt Kød, som skulde spises straks efter Slagtningen. Forudsætningerne for Spisegilder vår derfor til Stede.

Slagtningernes *Sammenfald i Tid* med Tærskningens Afslutning er de nærmestliggende ydre Forudsætninger for Afholdelsen af de nordiske Folks største Vinterfestlighed. Hertil kom, at man nu havde rigelig med Tid, i Modsætning f. Eks. til Højsommeren, så det var rimeligt nok, at man ikke lod sig nøje med en enkelt Aftens betydelige Spisning m. v., der kunde let afses et Par Uger om det skulde være, til festlige Sammenkomster, hvor der til Kødets Indtagelse blev drukket rigeligt Øl. Jo, nu var Festens Tid for Hånden!

Tidspunktet for den store Vinterfests Afholdelse har gennem Århundreder været afhængig af Efterårets Mildhed og den hårde Vinters Begyndelse. Det er givet, at i Oldtiden har Festen, der fra gammel Tid har været benævnt *Jul*, ikke fundet Sted helt samtidig overalt i Norden. I de sydligere Egne har Julen været fejret senere end længere mod Nord, hvor Vinteren indtræder tidligere end i Sydsverrig og Danmark. Det har sikkert været forholdsvis langt ned i Tiden, at Julefesten blev henlagt til Slutningen af December, den Tid af Året, hvor den hårde nordiske Vinter begynder rigtig at sætte ind.

Midvinterfestens Indhold lærer vi noget om udfra dens Navn *Jul*, idet man af de forskellige Tolkningsforslag af dette Ord vist helst må holde sig til dets Slægtskab med latinsk *joculus*, der betyder Spøg, Spas, Skæmt.

Det var „*Skæmten*", Mængden af Mad og Øl og et godt Slagsmål, man glædede sig til, og som Tankerne drejede sig om, selv om der var andre Ting og andre Forestillinger på Færde. Ved Julen mindedes man Høstens og Tærskningens Afslutning, og man kunde da af mangt og meget tage *Varsler* om den kommende Høst og om det kommende Års Vejrlig, begge Dele af stor Betydning for en agerdyrkende Befolkning.

I den *mørke Årstid* troede man også på, at de Døde kom på Besøg i deres gamle Hjem, idet det altid har været sådan, at man har tænkt sig, at de mest uforklarlige Begivenheder fandt Sted i Mørke. Derfor mentes det, at de Døde indfandt sig ved Midvintertid, — en uhyre gammel Forestilling, der nok er betydelig ældre end selve Festen. Skikke og Trosforestillinger blev i Hobetal knyttede til denne årligt tilbagevendende Fest, som arbejds- og ernæringsmæssige Grunde henlagde til Årets korteste Dage, inden Frost og Sne bandt og dækkede Jorden til hen imod Foråret.

Den nordiske Jul er, som det vil forstås af det foran udviklede, fremstået hos en Bondefolkning i Oldtiden. Tidspunktet for dens Afholdelse er oprindelig blevet bestemt af Bestræbelserne for at undgå Hungersnød hos Folk og Fæ, og Festen, der fandt Sted i Forbindelse med den nødvendige årlige Storslagtning, kunde sættes i Forbindelse med Afslutningen af et vigtigt årligt tilbagevendende Arbejde: Tærskningen.

Udfra en nøgtern Vurdering af de foreliggende ydre Forhold kan man, som det vil ses, på en enkel og naturlig Måde forklare Oprindelsen til den nordiske Midvinterfest, til Julen.

Der er intet i den store videnskabelige Litteratur eller i den næsten uoverskuelige Folketradition, som forefindes om Emnet, der synes at kunne modsige, hvad her i største Kortfattethed og ganske uden Henvisningsapparat er fremført om Spørgsmålet, der i det sidste Par Generationer har optaget Forskningen. *August F. Schmidt.*

ANTI-BARTHOLINER

I Pastor *Joachim Junge's* Bog: Den nordsiellandske Landalmues Character, Skikke, Meeninger og Sprog (København 1798) læser man (Side 122) under Omtalen af de forskellige landlige Livretter: „Dog nær havde jeg forglemt een Ret, der er lige saa stor en Delicatesse for Bonden, som *Blodpølser* . . ." Hertil føjer *Junge* en Note: „Nordboerne her ere overmaade meget for Blodspiser, maaskee Climatet og deres eget Blods Fortyndelse udfordrer denne og andre fede Spiser". Han slutter dette bl. a. udfra Forholdene hos Samojederne, der holder af at drikke det friske Rensdyrblod for deres Sundheds Skyld. „Dette — fortsætter *Junge* — gior vel ikke vore Antibartholiner, men dog lade de Dyrets friske Blod strømme ud paa Grynene", naar man vil lave Blodpølser.

Hvad sigter *Junge* til med Udtrykket: *Antibartholiner*? Hans Samtid har sikkert været ganske klar derover. I hvert Fald har de, der kendte *Christopher Giessings* sytten Aar tidligere udkomne Bog: Nye Samling af Danske, Norske og Islandske Jubellærere (II Bd. 1 (København 1781), 72) forstaaet, hvad *Junge* vilde sige med Betegnelsen Anti-Bartholiner, idet *Giessing* refererer en Strid imellem Medicineren Professor *Thomas Bartholin* (død 1680) og Teologerne, som ved den store Doktorpromotion i København 1675, „betog Skrupelen for alle, som ere Liebhaver af Blod-Pølse og i Snorer qvalde Kramsfugle", medens Thomas Bartholin vilde paastaa, at det gammeltestamentlige Forbud mod Nydelsen af Blod (1. Mosebog IX, 4 og 3. Mosebog VII, 26, XVII, 10), som ogsaa hævdedes overfor de første Jødekristne (Apostl. Gerninger XV, 20, XXI, 25), endnu stod ved Magt for alle Kristne. Spøgende betegnede *Joachim Junge* derfor sine nordsjællandske Bønder, der holdt saa meget af Blodpølse, som „Antibartholiner", og hans Læsere har sikkert forstaaet, hvad han mente dermed.

Anderledes med en Eftertid. Da *Hans Ellekilde* i 1915 besørgede en forkortet og kommenteret Udgave af *Joachim Junges* Bog (udgivet af Foreningen „Danmarks Folkeminder" og Frederiksborg Amts Historiske Samfund 1915), forklarer han i en Note (Side 134) Anti-Bartholiner som „Mennesker, som lever stik imod Lægekunstens Forskrifter. Bartholinerne var en berømt dansk Læge- og Professorfamilie i det 17.de Aarhundrede". Kun dette gives til Forklaring.

Den Bartholinske Strid med de danske (og tyske) Teologer om det utilladelige i at nyde Blod er iøvrigt ikke uinteressant som Tidsbillede. Den affødte en Række polemiske Skrifter paa Latin. Især tog Biskop *Hans Wandal* — og efter dennes Død i 1675 hans Søn af samme Navn — sig for at „bevise Bartholin *contrarium*" som *Giessing* skriver. Den, der ønsker et nærmere Indblik i disse Skrifter og i den Bartholinske Blod-Strid, kan henvises til min Bog om Thomas Bartholin (2. Del